

GLOSSARI I EXPRESSIONS DEL CAFÈ DE LA MARINA

PARAULES I EXPRESSIONS COL·LOQUIALS

En el llibre hi ha moltes expressions col·loquials que s'entenen en un context narratiu en què els protagonistes són mariners. Entre parèntesis en teniu el significat.

Acte I

- Callaràs? Quin **gòbit**? (Expressió metafòrica que qualifica la Rufina de xerraire i insuportable. L'autor al·ludeix a la gran boca d'aquest peix de cos cilíndric i cap rodó.)
- Doncs au, **amolla** (Vés.)
- Les **nits primes de lluna**. (Nits fosques.)
- **Quin esguerrat que parla** (Quin un que parla.)
- Tu també saps **cantar aquesta música?** / Te l'ha ensenyada algú de casa teva. (En saps d'aquest tema.)
- Poc que em creia que això et '**nés a reprendre**. (Et ferís.)
- Per'xò s'ha dit que s'ha de fer beguda, / i se'n farà, que el **rom** és dels que pesquen (L'autor juga amb el doble sentit de la paraula "rom". El peix de cos quasi circular i amb ulls al cantó esquerre, i la beguda o aiguardent d'origen antillà.)
- El **grop també s'atura**. (La mala sort també s'acaba.)
- Qui ho ha dut, pare? / La **vaca dels rosencs**, tot peix de sopa.
(Vaca: embarcació de pesca equipada amb bou-vaca, un art d'arrossegament...)
(Rosencs: habitants de la vila de Roses.)
- Però tu ets **un franquet**. (Esmunyedissa, bellugadissa)
 - Aquest verat **té el bull a la misèria**. (És una expressió que podem considerar com un sinònim de "faltar-li un bull": ésser ximple. El verat, un peix blau, és un mot que té, aquí, un sentit metafòric, perquè es refereix a Monsieur Bernat.)

Acte II

- I si em topen a mi **coent** de llengua, / els cantaré el mateix, perquè no es pensin. (Amb ganes de parlar clar i sense embuts.)
- **Mussiú** Bernat se'n du la Caterina / cap a Banyuls, que és un país de banyes.
(Joc de paraules amb els mots "Banyuls" i "banyes".)
- **Orsa i deixeu estar**. (L'orsa és un peça metàl·lica o de fusta que es col·loca al fons de l'embarcació i que en millora l'estabilitat. En sentit figurat *orsa i deixeu estar* significa "canvieu de tema".)
- **Tenia aquella boca de gatvaire**. (El gatvaire és un peix anomenat també gat. Aquí Sagarra fa ús d'aquest mot amb un doble sentit, perquè gatvaire és, també, en sentit figurat, un home informal que no mereix estimació.)

Acte III

- ... vés a saber si has amagat el déntol / al nas d'algun **burot**. (El burot era un funcionari

municipal encarregat de vigilar a l'entrada dels pobles i cobrar el dret d'entrada de certs articles. L'expressió metafòrica "amagar el déntol al nas d'algun burot" indica el fet de burlar la vigilància d'aquest funcionari. Però aquí indica, a més, la possibilitat que la Rufina hagi amagat una història personal fosca.)

- ... amb un fill teu també hi **faries bresques**? (T'hi relacionaries? La coldries per jove//Les bresques són les cel·les que formen l'estructura de cera del rusc de les abelles.)
- I perquè té més seny i més tendresa / que les que van **fent ais i fent bocades** (Van queixant-se i lloant-se excessivament.)
- I la mare és al llit i ens bull la feina. (Hi ha molta feina.)
- Si s'ensorra el Cafè de la Marina / tu i el rufi **bellugareu més grassos**? (Sereu més rics.)
- Avui s'ha acabat l'oli. (S'han acabat els diners) (escena VII acte III)
- Malaguanyada / per ell i **pel dentat** de la Rufina. (Per la mala llengua de la Rufina.)
- Ara pots riure, ara rai, que **no pica la morena**. (Expressió metafòrica que indica que ja li ha passat l'època de casar-se. La morena és un peix negre amb dents molt fines. La seva mossegada és molt dolenta.)
- Elles no fan com tu, **van per la colla i mosseguen el pop**. (Anar per la colla: buscar parella / mosseguen el pop: atrapen un noi.)
- Et van amb **suca-mulla** (T'alaben, t'afalaguen.)
- Que amb aquest **tall** jo li **guindava** el ventre... (*fig.* tall: ganivet //// guindava: foradava)

CARACTERITZACIÓ DEL DIALECTE ROSSELLONÈS

Els dialectalismes més freqüents en l'obra són aquells que provenen del rossellonès. Sagarra, en boca de Monsieur Bernat, introdueix en l'obra les formes dialectals més característiques.

- a) La terminació verbal en "-i" a la primera persona del singular del present d'indicatiu (*cansi, pensí...*).
- b) L'ús de l'auxiliar *ser* (*sum estat, sum ballat*).
- c) La utilització de les formes plenes en la pronominalització (*me plau...*).
- d) L'aparició de la u tònica com a resultat de tancament de la o: *flur, millú, seriusa, casadur, tut...*
- e) La desaparició de la vocal en els mots esdrúixols acabats en "-ia", de tal manera que esdevé plana:

"Té els seus amurs i té la seva **histori** ("història")"

Gal·licismes

El parlar de Monsieur Bernat està totalment contaminat de gal·licismes. Així, en l'obra trobem:

Amuseu: divertiu

Xagrineu: entristiu

Humús: feliç

Cupla: parella

Enivrat: embriagat

Llapí: conill

Mariage: casament

Domatge: llàstima

Biera: bagul, taüt

Afere: negoci

Gató: pastís

Una hora malelrusa: infeliç, desgraciada

No us **hi xagrineu:** entristiu, preocupeu

Veires: gots.

Sum pas una rascassa: no sóc pas un usurer (avar)

Blaga: broma

Trufaires: mentiders, persones que fan burles

És curiós constatar que les paraules de Monsieur Bernat són escrites en cursiva, precisament per tal de distingir la seva parla de la dels altres personatges, i també perquè els gal·licismes s'hi introdueixen sense respectar l'ortografia del francès.

VOCABULARI MARINER

antena (*f.*) Verga llarga fixada a l'arbre per a la vela llatina.

arjau (*m.*) Peça que serveix per governar el timó.

artó (*m.*) Art petit de pesca que es cala i es lleva de mar estant.

calar (*v.*) Abaixar una vela. / Tirar les xarxes al mar.

encesa (*f.*) Acció de pescar de nit, amb fanals que serveixen per a enlluernar els peixos.

escanyapits (*m.*) Cigar dolent i molt fort.

estibar (*v.*) Apilar, distribuir la càrrega de la nau.

ganya (*f.*) Cada una de les obertures de respiració dels peixos.

grop (*m.*) Nuvolada tempestuosa formada sobtadament.

lluert (*m.*) Llangardaix.

mec-a (*adj.*) Babau, enze.

migrar-se (*v.*) Consumir-se sense arribar a la maduresa.

ormeig (*m.*) Eines o aparells d'un ofici, aquí de la pesca.

orsar (*v.*) Navegar a la vela contra vent. Fig. Anar malament.

palangre (*m.*) Art de pescar en què pengen cordetes amb hams d'una corda principal.

prisa (*f.*) dial. Un rom amb un terròs de sucre.

quintar (*m.*) Pes antic: aproximadament 41,5 Kg.

rantell (*m.*) Mosquit.

sàgola (*f.*) Corda que passa per dins les anelles de la part inferior d'un ormeig o estri de pesca.

sucar (*v.*) col. Llançar.

tranyina (*f.*) dial. Xarxa d'uns 200 metres que es cala en un indret. Embarcació de pesca amb aquest ormeig.

vaca (*f.*) Embarcació de pesca equipada amb bou-vaca, un art d'arrossegament més petit que el bou.

vogar (*v.*) Remar.

vol (*m.*) Conjunt d'ocells. Fig. Esbart, munió, pila de peixos.

NOMS DE PEIXOS

anxova (f.) Seitó.

bis (m.) Peix blau, gros i amb ratlles o faixes grogues.

boguet (m.) Boga petita. Peix de cos allargat amb quatre ratlles longitudinals laterals grogues.

caua (f.) *dial.* Peix poc apreciat, amb poca carn i molta espina.

clavellada (f.) Peix en forma de disc que habita en els fons sorrenes.

congre (m.) Peix semblant a l'anguila de 30 a 70 centímetres de llarg.

corball (m.) Peix ample de color alegre i de cap pla. *Fig.* Noi jove i fort.

déntol (m.) Peix de 30 a 80 centímetres de llarg amb dues dents sortints.

escorpra (f.) *col.* Escórpora. Peix vermellós que pot provocar punxades doloroses.

franquet (m.) Cranc.

gallimó (m.) Peix blau, verat petit.

garneu (m.) Peix de color vermell molt viu. *Fig. Fer-se la garneua.* (fr:f) Fer-se l'enze.

gòbit (m.) Peix de cos cilíndric i cap rodó.

grota (f.) *Col.* Garota. Eriçó de mar.

guiula (f.) Peix amb flancs roigs i ratlles longitudinals. *Fig.* Donzella.

malarmat (m.) Peix vermellós amb plaques ossificades com una armadura.

morena (f.) Peix llargarut com el congre.

pagre (m.) Peix de color vermellós i forma aplanada, molt saborós.

rap (m.) Peix de metre i mig de llarg, de cap molt ample i boca grossa.

roger (m.) Moll. Peix vermellós d'escates grosses.

senyora (f.) Peix molt fi i estimat.

tonyina (f.) Peix d'uns dos metres de llarg de carn molt apreciada.

verat (m.) Peix de 30 a 40 centímetres de llarg de carn apreciada.